

עדכון מבית מדרש להלכה בהתיישבות- אמונת אי"ש | תמוז תשע"ט

לאתר בית המדרש <

מה חדש בבית המדרש?

סוגיות אקטואליות בנושאים שונים הנוגעים למצוות התלויות בארץ

ללוח אחוזי ערלה לחץ כאן מעודכן לקיץ תשע"ט

שאל את הרב
שאלה: ברשימות של אחוזי

חשש ערלה בפירות הנמכרים בשוק ואינם תחת השגחה מוסמכת

קניית פירות בחנויות ובשווקים הפתוחים שאין להם תעודת כשרות מהודרת כרוכה בשתי שאלות הלכתיות:

ספק טבל - אין אפשרות לדעת אם הופרשו תרומות ומעשרות כהלכה מהפירות. ניתן לתקן את הפירות על ידי הפרשה וחילול מעשר שני כדין (ללא ברכה).

ערלה - מקורם של הפירות אינו ידוע לצרכן ויתכן שהינם פירות ערלה.

על מנת לסייע לציבור להימנע מאיסור ערלה, מפרסם בית המדרש להלכה בהתיישבות פעמיים בשנה "לוח אחוזי ערלה" - מידע לגבי אחוזי ערלה המצויים בשוק. מידע זה מיועד להדריך את אותם הקונים פירות שאינם תחת השגחה מהודרת אלו פירות לא לקנות כדי לא לעבור ח"ו על איסור ערלה. בלוח מופיעים אחוזי הערלה בכל סוגי הפירות ובזניהם השונים.

יש לציין שעל אף השיטות שיבוארו להלן מאיזה אחוז ערלה יש לחוש, מכל מקום ראוי לכל אחד לקנות פירות בחנויות שעומדות תחת השגחה משום חילוקי הדעות שיש בדבר וכן על מנת לחזק את אותם בעלי חנויות שמקפידים לא להביא כלל ערלה.

מאיזה אחוז ואילך על הקונה לחשוש לערלה ולא לקנות את הפרי או הזן כאשר אינם מפקחים ע"י כשרות מהודרת?

הערלה מצויינים המינים והזנים שבהם יש לחשוש לערלה, בכל פרי מצוין שיעור הערלה הכללי במין ושיעור הערלה בכל זן וזן. רבים מהצרכנים אינם יודעים להבחין בין זן לזן ושאלתם כאשר בסך הכל של המין אחוזי הערלה הם מועטים, אך בון מסויים ישנו אחוז ערלה גבוה, האם הולכים אחר הסך הכללי ואפשר לקנות מהפירות או שמכיון שיש בון אחד אחוז ערלה גבוה יש לחוש שמא זה הזן הבעייתי?

תשובה: אם אפשר לברר מהו הזן האסור הדין הוא שצריך לברר ולא לסמוך על האחוזים הכלליים. כמו כן אפשר להיעזר בתאריכי השיווק של אותו זן שמופיעים ברשימות הערלה. אך פעמים שאי אפשר לברר הדבר [ורק המגדל בעצמו יודע להבחין בין זן לזן] במקרה כזה יש להקל לקנות פירות שהם מתחת לשיעור של 10%.

**בשורה ללומדים! חדש!
משניות דברי שיר חלה,
ערלה וביכורים-
בכרך אחד**

ביאור תמציתי המסביר את דברי המשנה בבהירות רבה בשפה קלה ופשוטה, תוך שימת דגש על קירוב המושגים ההלכתיים והמציאות החקלאית ללב הלומדים, ומתן מענה לכל הדברים שמתקשה בהם הלומד. אף הלומדים את המסכת בעיון ימצאו תועלת רבה בספר בסיוע לפתוח את הסוגיות ובביאור נושאים מוקשים. לכל משנה מצורפים פסקי הלכה למעשה בנושא עליו מדברת המשנה. ספר זה שנערך ע"י הגאון רבי שאול ריכנברג שליט"א מרבני ופוסקי בית המדרש, מצטרף לספריו הקודמים על המשניות

במאמר הבא תבוארנה בס"ד השיטות השונות בפוסקים הדנות בשאלה החל מכמה אחוזי ערלה המצויים בשוק, יש להימנע מלאכול מהפירות כאשר אין ידיעה וודאית כי הפרי איננו ערלה.

שיטה א' – הולכים אחר הרוב

אם רוב הפירות מאותו מין או זן אינם ערלה, אין צורך לחשוש שמא פרי שמקורו אינו ידוע הינו ערלה.

שיטה זו מסתמכת על הכלל ההלכתי "כל דפריש מרובא פריש" - כל מה שמגיע הוא מהרוב, שכאשר מקבלים פירות לא במטע עצמו, אלא במקום אחר, ניתן לומר שפירות אלו הגיעו מאחד מרוב המטעים שאינם ערלה.

מסקנת שיטה זו:

אם שיעור הערלה מפרי מסויים בשווקים הוא מעל 50% יש לחשוש ולהימנע משימוש בפרי שמקורו אינו ידוע.

אמנם יש לשאול:

הרי ישנה הלכה נוספת שאומרת "כל קבוע כמחצה על מחצה דמי" - כל איסור הקבוע במקומו הרי הוא ספק אפילו שהרוב הוא היתר, ולכן מקום שידוע וברור שיש שם פירות ערלה, אפילו אם יש שם רק עץ אחד של ערלה כל הפירות הנמצאים במקום זה אסורים משום שבמקום קביעותו של האיסור הרוב לא קובע, אלא נחשב ספק של חצי חצי. וא"כ למה שלא יאסרו הפירות משום הלכה זו של קבוע?

התשובה:

יש להבחין בין הקוטף פירות במטע לקונה פירות בחנות או בשוק: מטע נחשב מקום הקביעות, על כן הקוטף פירות במטע שיש בו עצי ערלה או במקום שיש מטע שלם של ערלה ולא יודעים אם הוא המטע שקוטף ממנו, הפירות אסורים. אך כאשר הפירות כבר בחנות ולא ידוע מאיזה מטע הם הגיעו, אין זה נחשב קבוע ואומרים שהם הגיעו מהרוב (מכמה סיבות הלכתיות שאין כאן מקום לפרטם), ולכן בפירות שנקנו בחנות הולכים אחר הרוב¹.

החזון איש נקט למעשה כדעה זו, אך הוסיף שראוי לא לסמוך על הרוב ולקנות רק מה שידוע שאין בו ערלה, ואע"פ שסומכים על הרוב בשאר דיני התורה כגון בטריפות וכיו"ב מכל מקום בערלה שאין ישראל נזהרים, ראוי להחמיר לעשות סייג כדי לפרסם איסוריה².

שיטה ב' – מיעוט המצוי

יש מהפוסקים הסוברים שהולכים אחר הרוב רק כאשר המיעוט אינו שכית, אבל אם מיעוט האיסור מצוי, יש לחוש למיעוט המצוי.

כמה הוא שיעור מיעוט המצוי?

בספר משכנות יעקב³ כתב ששיעור מיעוט המצוי שצריך לחשוש אליו בכל דיני התורה עומד על 10%.

לפי זה פסק מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א⁴ שכאשר יש בשווקים 10% או יותר ערלה מאותו זן, יש לאסור את כל הזן.

שיטה ג' – כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי

(שביעית וג' פרקים ראשונים מכלאים), אשר כבר נתקבלו בהתלהבות רבה בקרב הלומדים.

להשיג במשרדי בית המדרש ובחנויות הספרים. הפצה ראשית "הפצת הספר" טל. 036765382.

מחיר הכרות: 28 ש"ח
דמי משלוח: 15 ש"ח

לרכישה

במסגרת הפעילות הברוכה להפצת תורת ארץ ישראל על ידי בית המדרש להלכה בהתישבות, מוציא בית המדרש ידיעון הליכות שדה אשר יוצא מספר פעמים בשנה.

עם שדרוג הידיעון לאחרונה והגדלתו, הננו שמחים לבשר כי ישנה אפשרות לקבל את הידיעון במייל על פי הסכמתך.

לקבלת הידיעון שלחו מייל חוזר <

תוכן הענינים לגיליון 204

- ביעור מעשרות
- שריפת חלה
- הפרשת אורח
- הפריש ולא בך- להשאל
- אננס- ירק או עץ
- לוח אחוזי ערלה
- כלאי הכרם

יש מהפוסקים שחוששים לכלל שהוזכר לעיל שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, גם אם המוכר בחנות לא קטף בעצמו מהמטע [מקום הקביעות], אלא קיבל מאחרים (כך זה בדרך כלל), והסיבה היא מכיון שיהודי הוציא את הפירות ממקום הקביעות (מהמטע) ומחמת כן נאסרו לו, ונאסרו לכל העולם מחמתו. אמנם כל זה נכון רק אם יהודי שאינו מכיר את המטע ואינו יודע אם הפירות ערלה לוקח פירות מהמטע, ואז כיון שנאסרים לו שלקח ממקום הקביעות נאסרים לכולם. אבל אם בעל הבית בעצמו הביא את הפירות, לא שייך לאסור את כל הפירות שאצלו אין ספק שהרי הוא יודע אלו פירות הינם ערלה ואלו לא, וכן אם גוי הוציא ממקום הקביעות אין הכל נאסר, כיון שלגוי אין איסור ערלה, אך מכיון שאין יודעים מי קטף את הפירות חוששים שמא נלקחו באופן האסור (ויש עוד טעמים למה להחשיב לקבוע ואכמ"ל).

גם לשיטתם של פוסקים אלו אין לאסור אם אין סבירות גבוה שבאותו איזור יש עצי ערלה, כיון שספק אם קבוע איסור במקום שאין רגליים לדבר שקבוע איסור, מותר.

על פי השערת מומחים בתחום זה, שיעור ההסתברות שיהיו עצי ערלה בכל מקום הוא כאשר יש מהפירות בין 4% ל 5% פירות ערלה, שזה אומר שמאותו זן בין 15% ל 20% מהשטח של המטעים הוא פירות ערלה (האחוז בשטח יותר גדול כיון שבשנה השלישית אין עדיין הרבה פירות על העצים). וכאשר יש מין מסויים שאחוז כזה מהשטח הוא ערלה סביר שהערלה מפוזרת בכל המקומות.

פסיקת הגרי"ש אלישיב זצ"ל:

על פי שיעור זה הורה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאם יש פירות ערלה בשיעור של בין ארבעה לחמשה אחוזים או יותר יש להחמיר ולא לאכול מפירות אלו⁵.

[חשוב לציין שכאשר ישנו חשש שעצי הערלה ניטעו בכל מקום, יש לאסור את הפירות גם אם אחוז הערלה הינו פחות מ 4%. חשש זה יתכן במקרה והיו מעט נטיעות, אך בכל המקומות - בכל מקום קצת].

ערלה בטלה באחד ומאתיים

יש מן המהדרין הסוברים שיש להקל רק אם יש פחות מ 0.5% [חצי אחוז ערלה]. שכיון שאנו לא יודעים אלו פירות ערלה, הכל נחשב לתערובת שמעורבים פירות ערלה בפירות היתר, ופירות ערלה שהתערבו בפירות היתר בטלים באחד ומאתיים שזה שיעור של חצי אחוז.

וישנם המקפידים שלא לקנות כלל פירות בלא השגחה שמא התערבו בהם פירות ערלה, שאף אם הדין שמותר משום שאפשר לסמוך על הרוב, אינם רוצים להיגעל באכילת פרי האסור בערלה.

בעיית ה"סוריים":

יש להדגיש שעל אף רשימות אחוזי הערלה יש פירות שגם אם אחוזי הערלה בהם פחות מאחוזי הערלה האוסרים את הפירות, יש בהם חשש ערלה משום שהאילן מוציא ענפים חדשים מהקרקע [סוריים], ולענפים אלו יש דין ערלה בשלוש שנים הראשונות שיצאו. ענפים אלו מוציאים פירות ונמכרים עם שאר פירות העץ. על עניין זה לא מועיל האחוזים. בעיקר מצוי הדבר בעצי רימון. כמו כן בצבר, ישנם עלים שנופלים

ומצמיחים צמחים חדשים סמוך לצמחים הישנים. ולכן יש להמנע ככל האפשר שלא לקנותם אלא במקומות שיש השגחה ופיקוח.

פירות שהגדרתם כפרי או ירק שנויה במחלוקת:

ישנם מינים שיש בהם אחוז ערלה גבוה והסיבה לכך משום שהם נותנים פירות בכמות מסחרית כבר משנתם הראשונה או השניה, והחקלאים לא משאירים את העצים לשנים רבות, אלא עוקרים אחרי כמה שנים ונוטעים חדשים כמו פאפיה ופסיפלורה [שעונית]. ממינים אלו יש בשווקים הרבה פירות משלוש השנים הראשונות כיון שיש הסוברים שהם מוגדרים כירק ואין בהם איסור ערלה. וצריך משנה זהירות בקנייתם כיון שאנו סוברים שהם אילנות ויש בהם איסור ערלה. (ראה מאמר חודש אייר הגדרת פרי וירק לענין ערלה)

כל האמור לעיל לסמוך על אחוזי ערלה הוא כלפי הצרכנים אמנם לגבי הרבנים [וועדות הכשרות] כ' הגרי"ש אלישיב⁶ והביאו הדרך אמונה בצה"ל שם שיש לדאוג עד כמה שאפשר ולהודיע בכל מקום שיש בו ערלה [ולא לשווק תחת השגחה פירות שלא בדקו שאין בהם ערלה].

¹ החזון איש הסתפק בהלכה זו האם פירות אלו נקראים קבוע או לא ע"י חזון איש יו"ד סי' לו ס"ק יד ובתשובות החזון איש סי' שצ"ה נקט להקל וכן כ' בדרך אמונה בציון ההלכה (פ"ט מהל' מע"ש בפתחה לערלה ס"ק מ"ח) שלמעשה החזון איש הכריע להקל. וכך נקט הגר"ז אויערבך בשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' עא אות יב שהלוקח מאדם שאינו נאמן חשיב כפריש שהולכים אחר הרוב [לעוד פוסקים הסוברים כך ע"י בשו"ת יביע אומר חלק ו' יו"ד סי' כד].

ישנם פוסקים שסוברים שהולכים אחר הרוב גם אם נאמר את הכלל שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והוא משום שהם סוברים שכיון שיש ב' ספיקות אם פרי זה אסור אין לאסור כלל זה נקרא בהלכה ספק ספיקא. ע"י שו"ת אבן ישראל ח"ב הל' מאכלות אסורות פ"י ה"א ושו"ת אור לציון ח"א סי' י"ז.

² שו"ת חזון איש סי' שצ"ה ד"ה אמנם.
³ סי' יז

⁴ שם בצה"ל כתב שהוראת החזון איש להקל לא היתה הוראה במקום שיש חשש מיעוט המצוי. יש לציין ששיטת המשכנות יעקב שרק מ-10% יש לחוש למיעוט המצוי לא התקבלה אצל כל הפוסקים ע"י בשבט הלוי ח"ה סי' קנו שכ' שגדר מיעוט המצוי אינו נמדד באחוזים, והגדר הוא שכל פרי שמצוי ממנו גם ערלה במשך כל הזמן שהוא מצוי בשוק יש לחוש בו משום ערלה. וע"י גם בספר ישא יוסף יו"ד סי' א' שדעת הגרי"ש אלישיב שבשיעור של 7% חשוב מיעוט המצוי.

⁵ בספר משפטי ארץ ערלה פרק הובאה דעתו של מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקניית פירות ערלה מהשווקים ולדעתו ישנם ב' סיבות שצריך לחשוש א. מחמת שיהודי לקח ממקום הקביעות באופן שנאסר ואז זה נאסר לכל. ב. שכאשר פירות הערלה נירים רק לבעלים והם אינם נאמנים הפירות אסורים משום גזירה שמא יקחו ממקום הקביעות גם לפי טעם זה אין לחוש רק אם יש רגלים לדבר וכמבואר לעיל, דהיינו שיהיה הסתברות שפירות הערלה מצויים כאן.

⁶ קובץ תשובות ח"ד סי' ס"ח.

במסגרת בית ההוראה ע"ש הרב רוזנברג זצ"ל
 עונים רבני בית ההוראה במשך שעות היממה לשאלות הלכתיות
 בטלפון 02-6488888 שלוחה 31.
ראש בית המדרש הגאון רבי יוסף אפרתי שליט"א
 עונה בימים ראשון, שני ושלישי בין השעות 12:30-12:00 בשלוחה 5.
 ניתן לקבל מידע או לשאול שאלות באתר בית המדרש להלכה בהתיישבות, או בכתובת האימייל bhl@bhl.org.il

בברכת קיץ בריא, מזכירות בית המדרש

אם אינך רואה מייל זה כראוי לחץ כאן
 הודעה זו נשלחה ל- testing@example-domain.com י"ח bhl@bhl.org.il
 הסרה מרשימת התפוצה דווח על ספאם
 InforUMobile מערכת רב ערוצית לקשר עם הלקוח

